

ՇԱՀԱՆ Ռ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

(ԱՆՆՈՒՄԱՐԱՆԿԱՆ զԻԾԵՐ)

Շահան Պեթպեշեյան ծնած է 1891 Յուն-
ուար 1ին, Պոլիս-Սկիւսար, Պեթպեշեյան
վարժարանին մէջ, ծնողաց Ռեքեոս Պեթպե-
շեյանի եւ Զարուհիի (ծնեալ Փանոսեան) չորս
զաւակներէն երրորդը ըլլալով:

Իր նախակրթությունը ստացած է վեց տարեկանին ժընեւի Ecole de L'Athnèesէն: 1898ի առնան Շահան կ'առաւելբրի Պերպերեան վարժարանի երախայից Ա. դասարանին: 99ի Մարտին դժբախտութիւնը կ'ունենայ կորսնցնելու իր մայրը: Իր զգալութիւնը՝ բարեբախտ ժառանգութեան մը տուր՝ յայտնաբերած է հոգիի ու մտքի խիստ կանխահաս շնորհներ:

Շահան Պերպերեան գիտութեանց ու դրոշ-
ուութեանց պատկաւորի վկայականով 16
հեկտարին կ'աւարտէ Պերպերեան վարժարա-
նին ընթացքը: Իր Յրահներէն աւարտահաղը՝
Ընկերացի մասին՝ Բ. Քէշեանի փա-
վաճովը կը բարգմանէ եւ նոյն տարուայ
(1906ի) Օգոստոսին լոյս կ'ընծայէ Բնագի-
տական մէջ: Յաջորդ տարեւոյնին իսկ ու-
սուցիչ կը կարգուի վարժարանին մէջ դա-
սաւանդելով գրականութիւն եւ գիտութիւն-
ներ. այդ ժամանակէն (7 Ապրիլ 1907)
է որ կը կուսակցէ իր մեծանուն հայրը: Աւ-
գետ 16 ամեայ պատանի կը յաջորդէ անոր
իբր բարձրագոյն կարգերու իմաստասիրա-
կան նիւթերու դասախօս: Նրկու տարուա-
ուսուցչական ժամանակէ մը վերջ 1908ի Հոկ-
տեմբերին, Շահան Պերպերեան կը մեկնի
Բարիզ բարձրագոյն ուսմանց հետեւելու,
կ'արձանագրուի Սորպոնի մէջ իբր ուսանող
իմաստասիրական գիտութեանց, հոն եւ Col-
lège de France-ի մէջ երեք տարի իբր ու-
սուցիչ կ'ունենայ փիլիսոփայութեան հա-
մար նշանաւոր Պեռլուսը, հոգեբանութեան
համար՝ Ժանէ եւ Տիւմա, ընկերաբանու-
թեան՝ Տիւրհենյոմ: Համալսարանական ուս-
մանց համընթացաբար կը հետեւի Բարիզի
մատուրական, մասնաւորաբար երաժշտակա-
կեանքին, եւ արուեստները կ'ուսումնասիրե-
լանգարաններու մէջ:

Ուսանողական երկրորդ աստիճան վերջը
կը ստանայ Ինքնուրույն Ուսանողական
ախտային հոգեբանություն հիւրի մը վրայ

Ներկայացնելով փորձառական բեզ մը: Յա-
ջորդ շրջանին կը պատահէ իր տոգորոյի
բեզը ԱՔԻԲԵՆԻՆԻ ԴԵՐԵԶ ԶԳԵՔԵՆԻՆԻ ԶԳ
նիւթին վրայ, զոր սակայն առիթ չունենար
պատշապանելու որովհետեւ 1911ի առնան կը
ստիպուի վերադառնալ Պոլիս, զեռ քան
ամէայ՝ ստանձնելու հօրեանկան վարժարա-
նին տնօրէնութիւնը, իր եղբոր ՍՏԵՒԻ ԳԵՐ-
պեղեանի երաժշտութեան նուիրուելու հա-
մար վերադիւր Ներսիս Կեղեկեալ առիւ:

Շահան Պեքպեքեան 11 տարիներ կը վարէ
սիրաբար ու ձեռնհասօրէն Պոլսոյ Պեքպեքեան
վարժարանի սփօրեցնութիւնը իր շուրջ խմբէ.
Եւ Պոլսոյ այն ասեւնուան լաւագոյն մատու-
րական ուժերը: Միաժամանակ նշանակելի
մասնակցութիւն մը կը բերէ Պոլսոյ ազգային
մատուրական կեանքին. եղած է անդամ Պոլ-
սոյ Կեդրոնական Ուսումնական Խորհուր-
դին, ասեւնապէս Պոլսահայ Ուսուցչական
Միութեան վարչութեան: 1921ին հիմնած է
Թէքէեանի, Օշականի, Զարեանի եւ Գալպա-
եանի հետ Բ-Յ-Է-Զ ամսագիրը: Հիմնա-
դիրներէն եղած է եւ ծրագիրը պատրաստած
Պոլսոյ Հայ Արուեստի Տան որուն նախա-
գահը ընտրուած է:

1921ի ամառը Շ. Պերպերեան կ'ամուսնանայ իր բարեկամին Գ. Սիրաբեանի աղջկան՝ Օր. Թիլիի Սիրաբեանի հետ: Իր ամուսնութենէն պիտի ունենար երկու զաւակներ՝ Հրէս-Արսաւազի եւ Արմէն-Պարէս, մին մասնաւորաբար արուեստներու եւ միւսը գիտութեանց համար օժտուած:

1922ի աւանը՝ ինչպես շատ մը մատու-
րականներ՝ Շ. Պերպերեան կը ստիպուի լինի
Պոլսը, բեմականներու հոն մուտքի պա-
սառաւ: Կը նամբողէ Գերմանիա, ուր կը
նուիրուի իր գրական աշխատանքներուն հետ
նաեւ երաժշտութեան եւ այլ արուեստներու
ուսումնասիրութեան. Տոէզսընի մօտ Տալ-
ֆոօզեան հաստատութեան մէջ կը հետեւի պա-
րագրական արուեստին:

1924ի գարնան կուգայ Գանիրէ ուր իր եղբօր՝ Օննիկ Պերպերեանի հետ եւ աշակցութեամբ առաջնորդ Թորգոմ Արք. Դուռակեանի շուրջը խմբուած կրթասէր անձնաւորութեանց ընտրանիի մը՝ կը հիմնէ Գանիրէի նոր Պերպերեան վարժարանը։ Նոյն աշակցութեամբ եւ իր եղբօր հետ 10 տարի կը վարէ սոյն կրթական առաջնակարգ հաստատութիւնը, հոս եւս դասախօսելով իմաստաստութիւնը, հոս եւս դասախօսելով իմաստաստութիւնը։

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՄԱՍՏ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՄԱՍՏԸ

ԵՒ

ԻՄԱՍՏԻՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

•

ՍԻՌՆԻ տեղեկալ քիւին մէջ առած էինք հանգուցեալին ինքնակենսագրութիւնը: Ինքնակենսագրութեան զիրք գտած էինք իր Յուստադէմ ձգած ձեռագիրներուն մէջէն: Այս քիւնով նոյն ձեռագիրներէն կը հրատարակենք վերոյիշեալ յօդուածը, ունենալով միամիտ յոյսը որ ան ասիլէ առաջ չէ հրատարակուած:

ԽՄԲ.

Իրականութիւն մըն ենք, որ կ'ապրինք իրականութեան մը մէջ: Կը կարծենք սովորաբար թէ մեր ըզզայարանքներուն տարրականօրէն մեզի ճանչցուցածէն միայն բաղկացած է այս վերջինը, Զեւերէն, Գոյներէն, Զայներէն եւայլն, զորս զգայութիւններ կ'անուանէ հոգեբանութիւնը: Բայց փոքր անդրադարձում մը այն բանին զոր մեր շուրջի իրականութիւնը կը կոչենք, ցոյց պիտի տայ մեզի թէ իրապէս ան շատ աւելին է քան գումարը այդ նիւթական տարրերուն զոր կը զգանք անկէ: Այդ տարրերը կան անշուշտ մեր շուրջի աշխարհին մէջ, մեր «Տիեզերք» կոչածին մէջ, բայց անոնց վրայ աւելցուած դեռ մեծ և կարեւոր բաժին մը կայ որ մեզմէ կը դրուի անոնց վրայ և որ անոնց մեր հազցուցած իմաստներէն, մեր անոնց տուած նշանակութիւնէն ու արժէքէն կը բաղկանայ: Մեր տեսած «Տիեզերքը», այն իրականութիւնը որուն մէջ

կ'ապրինք, կը գործենք, էապէս իմաստաւորուած ու յաճախ ասով զանազան արժէքներով արժեւորուած, մեկնուած ամբողջ մըն է: Այդ մեկնութիւնը շատ անգամ այնքան սովորական ու բնական դարձած մեզի որ չենք անդրադառնար անոր գոյութեանը: Բայց կայ ան:

Արդ, ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ այդ իմաստ ըսուած բանը որ կուտանք իրերուն, որով կ'արժեւորենք, կը մեկնենք զանոնք: Ի՞նչպէս կ'աւելցնենք այդ «իմաստը» իրերուն որով կը հարստացնենք մեր զգայարանական տուեալները, որով յաճախ այլ լակերպուած կը տեսնենք իրերը: Այդ իմաստաւորումը միաներէն տարբեր բնութեամբ բայց իր կարգին մեր «Տիեզերքը», մեր «Իրականութիւնը» կազմող երևոյթներէն մին է: Նթէ այդպէս՝ ճշմարտօրէն ի՞նչ աստիճանով եւրիւն և իրականութիւն կայ այդ իմաստին մէջ ինքնին:

Այս հարցերուն մօտենալ պիտի փորձեն յետադայ էջերը: Ուրիշ բաներով ու քեֆնիք բացատրութեամբ՝ իմաստին էարանութիւնը (ontologie) կամ երևութարանութիւնը (phénoménologie) ընել: Շատ համառօտակի անշուշտ, որովհետեւ հարցը ընդլայնուած՝ իր մէջ ամբողջ փիլիսոփայութիւնը պիտի ընդգրկէ թիրևս:

Բանի մը շատ սովորական իրողութիւններ, նախ:

Կը լսեմ մօտակայ փողոցէն ձայն մը: Կ'ըսեմ «ինքնաշարժի ձայն»: Ֆիզիքականօրէն, լոկ ախնջով, ձայն մըն է լսածս: Բայց անգիտակցութեան, գաղափարներու զուգորդութեան մը ինձի տուած վարժութեան հետեանքով մեկնութիւն մը կը կցեմ անոր, ու հոգեբանօրէն կը լսեմ իրաւցնէ՝ ինքնաշարժի ձայն: Այսպէս-դարձեալ քովի

սասիական նիւղերը ու բոլորամասնայ կրքութեան մը եւ բարձր ոգւով դաստիարակութեան մը բարիքը տալով նկիւղահայ սերունդներու: Նիւրական դժուարութիւնները դժբախտաբար արգելք կ'ըլլան վարժարանի յարաբերման եւ 1934ին Շահան Պերպերեան կը մեկնի Նուստադէմ, Գուսակեան պատրիարքի հրաւերով այն սեղի ժառանգաւորաց Ընծայարանին մէջ ստանձնելու իմաստասիրութեան դասախօսութիւնը: Այս

շրջանին Շ. Պերպերեան կ'ունենայ արուեստագիտական մարզին մէջ եւս բեղուն գործունեութիւն, կը յօրինէ հայ երաժշտութեան եւ պարարուեստի երկեր, կուսայ հայ երաժշտութեան նուիրուած համերգներ որոնք կը զսենն նշանակելի յաջողութիւն նանչցնելով հայ արժեքները: 10 տարի Նուստադէմ մնալէ վերջ 1944ին կ'անցնի Անրիկիասի Դպրեւանքը ուր իմաստասիրական դասախօսի ամպիոնը կը գրաւէ: Ս. Մ.